

Völkerrecht gehört?’ ‘Ich nicht. Völkerrecht ist etwas das gibt es nur in der Zeitung. Und dann schallendes Gelächter des ganzen Kreises.’¹

Veel macht had Christiansen niet, maar men mag wel stellen dat hij van de macht die hij had, in sommige opzichten een excessief gebruik gemaakt heeft. Daarbij denken wij dan vooral aan zijn bemoeienissen met de Duitse rechtspraak. Dat er Duitse militaire rechtbanken waren die Nederlanders die verzetsdaden bedreven hadden of getracht hadden naar Engeland te ontkomen, niet onmiddellijk ter dood veroordeelden, was hem een volslagen raadsel. Zo kregen in juni '42 de *Marinebefehlshaber*, twee leden en de *Amtsleiter* van het *Gericht des Marinebefehlshabers in den Niederlanden* een geduchte uitbrander van hem. Wat hij zei werd door de verontwaardigde *Amtsleiter* in een brief aan een Duitse collega samengevat; uit de bewaardgebleven Nederlandse vertaling (de Duitse tekst is verloren gegaan) citeren wij:

‘Wie de macht heeft, heeft het recht. De Engelsens hadden sinds 250 jaar de macht en *alles* was rechtvaardig. Als wij de overwinning behaald hebben, hebben wij gelijk gehad en alles wat wij deden, was goed, als we echter de oorlog verliezen, wat hebben wij er dan aan dat we altijd rechtvaardig gehandeld hebben? Wie zich verzet, moet vallen . . . Wie benzine steelt, al is het dan maar één liter, wordt met de dood bestraft, wie Nederland verlaat, geheel onverschillig waarom, wordt doodgeschoten. Wat de Nederlanders denken, laat ons helemaal onverschillig. De vijanden moeten weg, al zou ik de hele bevolking moeten uitroeien.’²

Het moge waar zijn dat Christiansen, beseffend dat hij tekort schoot en dat hij, naar eigen naoorlogse bekentenis, eigenlijk door niemand helemaal voor vol werd aangezien,³ de neiging had, zichzelf te overschreeuwen – het is óók waar dat hij met uitlatingen als de geciteerde zijn stafofficieren die op de militaire rechtspraak toezicht hielden en hem dienaangaande regelmatig advies uitbrachten, een vrijbrief gaf voor verregaande juridische willekeur. Wij zullen daar in een later deel nog voorbeelden van geven. Impulsief als hij was,⁴ kon Christiansen dan ook wel weer gratie verlenen in gevallen waar men dat niet verwacht zou hebben, maar dat waren uitzonderingen. Zelfs voor Schrieke, de latere secretaris-generaal van justitie, en voor van

¹ Brief, 5 jan. 1943, van K. Graf von Moltke aan zijn vrouw (Collectie-G. van Roon)

² Vertaling uit een Oostenrijks censuurrapport van de brief, 5 juni 1942, van *Oberlandesgerichtsrat* dr. R. Lippert aan dr. J. Rudolphi (Doc-I-283, b-7); brief, 22 maart 1946, van dr. R. Lippert aan de procureur-fiscaal bij het BG-Den Haag (a.v., b-4).

³ P. J. Bouman: Verslag gesprek met F. C. Christiansen (12 dec. 1947), p. 3.

⁴ Zijn meest typerende brief is misschien die welke hij in mei '44 tot het hoofd van